

Budsjettseminar for kommunestyret

28. mai 2024

Dagens program

- 09.00-09.15 Velkommen ved ordfører
- 09.15-09.45 Økonomisk status pr. 1. tertial 2024
- 09.45-10.30 Revidert nasjonalbudsjett 2024, kommuneproposisjonen 2025 og endringer i inntektssystemet. Innsending av spørsmål/kommentarer
- 10.30-10.45 Pause
- 10.45-11.30 Besvarelse spørsmål – refleksjoner i gruppe og plenum
- 11.30-12.15 Lunsj
- 12.15-12.45 Rammesak 2025
- 12.45-13.25 Utfordringer og utvikling i kommunen
- 13.25 – 13.40 Pause
- 13.40-14.40 Kafé-dialog om utfordringer og utvikling i kommunen
- 14.40-15.00 Oppsummering og refleksjon – og takk for dagen!

Runde rundt bordet

- Navn
- Arbeidssted/rolle
- Forventninger til dagen

Økonomisk status 1. tertial 2024

Hovedtrekk

- For høy fart inn i 2024 innenfor flere tjenesteområder
- Merforbruk innenfor flere tjenester og krevende å tilpasse aktiviteten til de økonomiske rammene
- Samlet merforbruk per april på 57,2 millioner kroner
- Ikke-rettighetsbarn i barnehagene, tjenester til mennesker med nedsatt funksjonsevne, økonomisk sosialhjelp og vinterdrift er de store utfordringene i år

Hovedtrekk

- Prognosen for 2024 er et samlet merforbruk på 70-80 millioner kroner innenfor tjenesteområdene
- Kommunedirektøren vil ha spesiell oppmerksomhet resten av året på tiltak som kan bidra til at tjenesteområdene er i balanse ved utgangen av året
- Minimalt økonomisk handlingsrom for å styrke tjenesteområdenes budsjetter utover det som ligger i HØP 2024-27
- Skatteinntektene så langt i år ligger under det som er budsjettet

Hovedtrekk

- Rundt 200 millioner kroner av investeringsbudsjettet er brukt i 1. tertial, men det forventes høy aktivitet utover i året og at den totale investeringsrammen brukes
- Styringsrammen for bybrua oppjusteres med 147 millioner kroner, slik at ny styringsramme (P85-estimat) er 1769 millioner kroner
- Ubrukte investeringsmidler i 2023 foreslås rebevilget
- Utbytte fra selskaper kommunen har eierandeler i, som budsjettert

Hovedtrekk

- Lavere antall flyktninger som skal bosettes, og tjenestene tilpasser driften til nytt bosettingstall
- Kommunens klimamål og Buskerudbyens nullvekstmål kan påvirkes av fylkeskommunens kutt i busstilbudet
- Sykefraværet er fortsatt høyt, men på vei ned
- Det ansattes færre medarbeidere enn før, overtidsbruken går ned, og stillingsstørrelsene går opp

Sentrale inntekter og utgifter

- Sentrale inntekter viser mindreinntekter på 25,1 millioner kroner
  - Lavere skatteinngang enn budsjettet
  - Kommunedirektøren opprettholder foreløpig skatteanslaget for 2024, men påpeker at det er risiko for at skatteinngangen på årsbasis blir lavere enn budsjettet
  - Det forventes at en eventuell lavere skatteinngang til en viss grad blir motvirket av høyere inntektsutjevning gjennom rammetilskuddet
- Sentrale utgifter viser et mindreforbruk på 7 millioner kroner
  - Behov for å styrke lønnsreserven som følge av høyere lønnsvekst enn forutsatt i budsjettet
  - Usikkerhet knyttet til pensjonskostnadene
  - Sentrale utgifter forventes å være i balanse ved årets slutt forutsatt justering av lønnsreserven
- Netto finansutgifter viser et mindreforbruk på 3,8 millioner kroner
  - Forventes å være i balanse ved årets slutt
- De sentrale budsjettpostene viser et samlet netto merforbruk på 14,4 millioner kroner i årets fire første måneder

Økonomisk status i tjenesteområdene

- Tjenesteområdene har et samlet merforbruk på 46,4 millioner kroner i årets fire første måneder
- De største økonomiske utfordringene er innenfor ...
  - P02 Barnehage
  - P05 Mennesker med nedsatt funksjonsevne
  - P08 Sosialtjeneste, etablering og bolig
  - P11 Utbygging og samferdsel
- Få forslag til budsjettendringer
- Tjenesteområdene må iverksette tiltak for å oppnå budsjettbalanse

Driftsbudsjettet

- Budsjettert med et netto driftsunderskudd på 33,4 millioner kroner i HØP 2024-27
- Tilbakeføring av ubrukte øremerkede midler fra 2023 og andre tekniske justeringer gir et netto driftsunderskudd per 1. tertial på 99,6 millioner kroner
- Foreslåtte budsjettjusteringer i 1. tertialrapport forverrer driftsresultatet med ytterligere 7,2 millioner kroner

Disposisjonsfondet

- 7,2 millioner kroner disponeres til å saldere budsjettendringer i 1. tertialrapport
- Sammen med vedtatt bruk av disposisjonsfondet i HØP 2024-27 gir dette en samlet bruk i 2024 på 161,5 millioner kroner
- Anslått saldo i fondet ved utgangen av året er 440,6 millioner kroner
- Saldoen vil da ligge 47 millioner kroner over handlingsregelens krav

Ny bybru

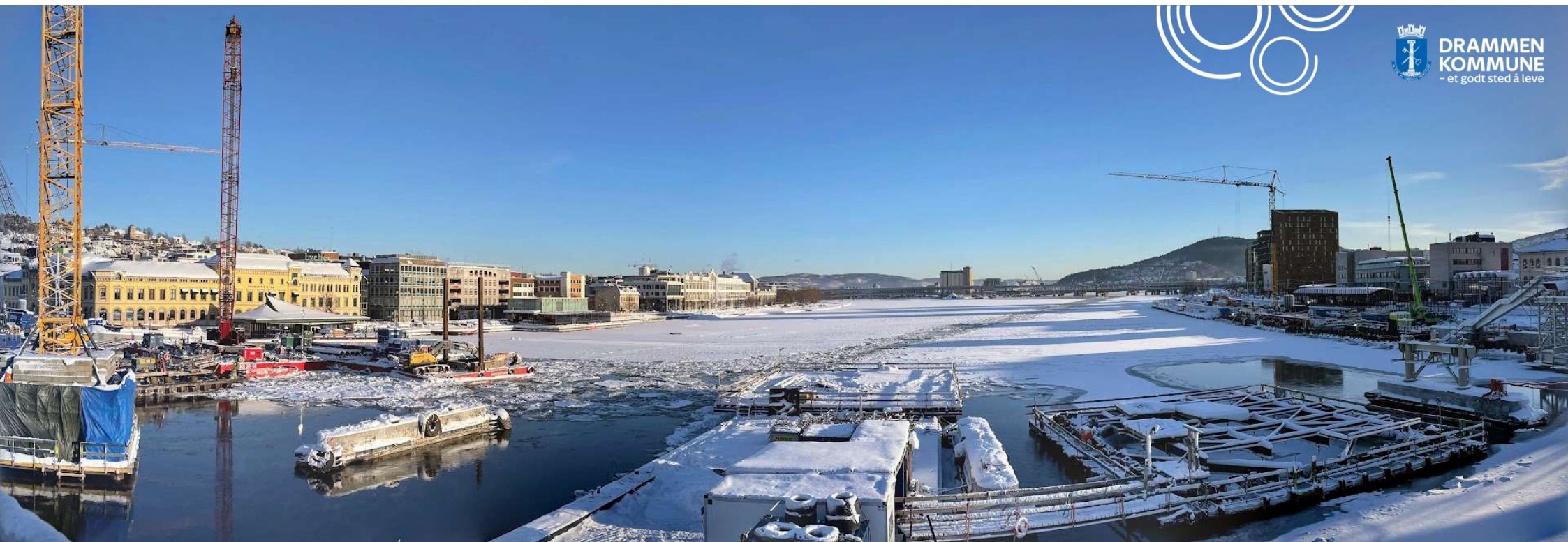

Prosjektet er i en svært hektisk periode der det foregår mange parallelle aktiviteter for å få ferdig brua i tråd med planen.

I anleggsprosjekter er det mht. merkostnader størst usikkerhet knyttet til grunnarbeidene. Prosjektet har hatt flere utfordringer så langt.

Flommen etter uværet Hans i august i fjor skapte store utfordringer og hindret mye av transport på elva i fire uker, og dette forsinket og fordyret anleggsarbeidene.

- Kald vinter, og i januar frøs elva mellom riggområdet på Holmennokken og brustedet
- Resultatet av flom og is er at anleggsarbeidene komprimeres og blir dyrere
- Krevende fundamentering
- Norsk granitt istedenfor kinesisk
- Økte mengde forurenset masse og økte kostnader til finansiering

Vedtatt styringsramme (P50-estimat) er på 1622 millioner kroner. Dette estimatet har 50 prosent sannsynlighet for at overskridelser unngås. Det bes nå om økt bevilgning, en øvre kostnadsramme (P85-estimat) inkludert uforutsette kostnader. Dette estimatet har 85 prosent sannsynlighet for å holde seg innenfor kostnadsrammene.

Kostnadsramme P50:
1,622 milliarder kroner

Ny kostnadsramme P85:
1,769 milliarder kroner

Kostnadsøkning: 9 prosent

Frist for spørsmål til 1. tertialrapport:
Tirsdag 4. juni kl. 1000.

Spørsmålene sendes til
politikerpost@drammen.kommune.no

Svarene legges ut i politikerportalen
fredag 7. juni.

Kort refleksjon

Snu deg mot sidepersonen og del dine refleksjoner fra denne første økta.

Revidert nasjonalbudsjett 2024, kommuneproposisjonen 2025 og endringer i inntektssystemet

Revidert nasjonalbudsjett 2024

- Ingen endringer av betydning i det økonomiske opplegget for kommunene
- Den kommunale deflatoren holdes uendret på 4,3 prosent
  - Lønnsvekst oppjusteres fra 4,9 til 5,2 prosent
  - Prisvekst nedjusteres fra 3,4 til 3,0 prosent
- Kommunenes skatteanslag tilnærmet uendret med forutsatt vekst på 4,7 prosent
- Staten vil fortsatt dekke kommunenes utgifter til vaksinasjon mot covid-19
- Øremerket tilskudd på 300 millioner kroner til innkjøp av trykte lærebøker i grunnskolen
  - Drammen får 5,75 millioner kroner

Nytt inntektssystem for kommunene

- Regjeringen har foreslått endringer i fordelingen av skatteinntekter mellom kommunen
- Drammen kommer godt ut av endringene og vil få rundt 90 millioner kroner mer i inntekter dersom regjeringens forslag blir vedtatt
- Drammen vil fortsatt ha inntekter som ligger godt under gjennomsnittet av det norske kommuner har
- Fortsatt like stort behov for omstilling av tjenestene for å sikre en bærekraftig kommuneøkonomi

Kommuneproposisjon 2025

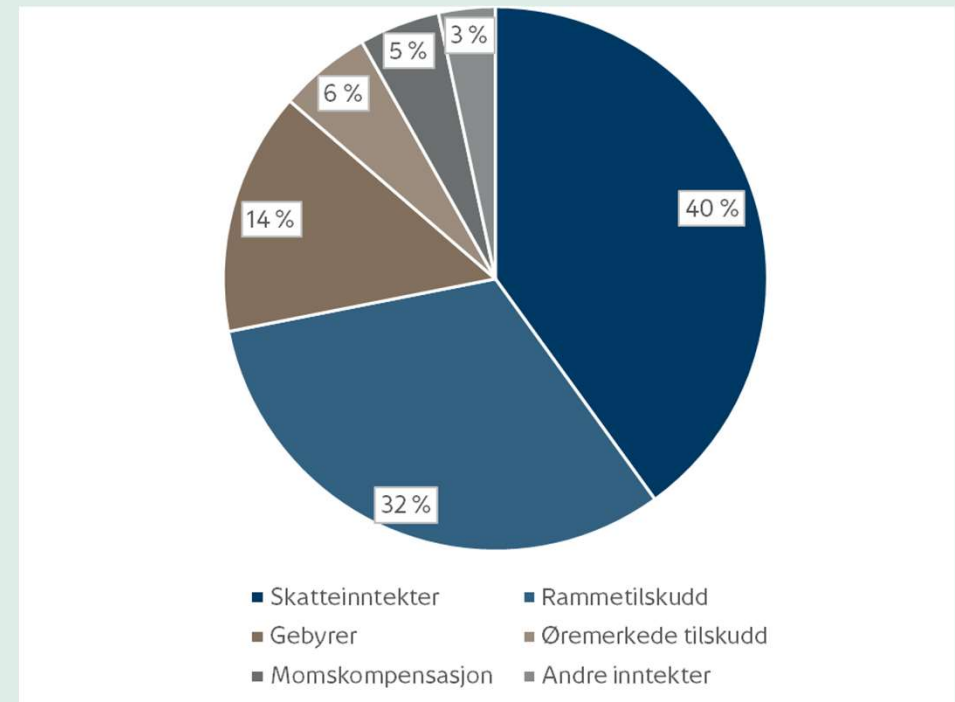
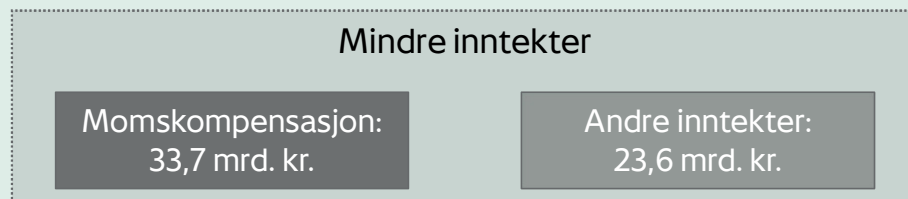
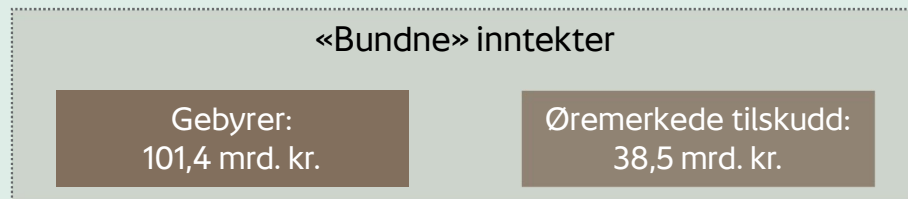
- Regjeringen legger opp til en realvekst for kommunene på 5,0 milliarder kroner, med følgende fordeling:
  - Anslått av TBU er 2,4 milliarder kroner knyttet merkostnader som følge av den demografiske utviklingen
  - Departementet anslår en vekst i pensjonskostnadene på 0,2 milliarder kroner utover anslått lønnsvekst i 2025
  - Innenfor veksten er 0,25 milliarder kroner begrunnet med bemanning i barnehager
  - Grunnet omlegging av inntektssystemet tilføres kommunene 1,6 milliarder kroner
  - De resterende 0,55 milliarder kroner er ikke kommentert spesifikt i kommuneproposisjonen 2025

Kommunesektorens inntekter

Prop. 1 S (2023 – 2024):

Inntektssystemet

Skatteinntekter:

- **220,3 mrd. kr.** til kommuner i prop. 1 S (2023 – 2024) – ekskludert eiendomsskatt
- Inntekstutjevning omfordeler skatteinntekter (skatteutjevning)

Rammetilskudd:

- **175,2 mrd. kr.** til kommuner i prop. 1 S (2023 – 2024)
- Utgiftsutjevning omfordeler mesteparten av rammetilskuddet

Inntektssystemets formål:

*Bidra til at kommuner/fylkeskommuner kan gi et likeverdig tjenestetilbud til innbyggerne, gjennom å kompensere for **ufrivillige kostnadsforskjeller**.*

Nytt inntektssystem - historikk

- Regjeringen varslet en helhetlig gjennomgang av inntektssystemet i Hurdalsplattformen
  - Hovedmålet med gjennomgangen var å utjevne de økonomiske forskjellene mellom kommunene og sørge for at systemet legger til rette for et likeverdig tjenestetilbud i hele landet
- Et utvalg ble utnevnt i 2020 for å gjennomgå inntektssystemet, og utredningen ble levert i august 2022, *NOU 2022: 10 Inntektssystemet for kommunene*.
- I et opprop signert av 50 kommuner (inkludert Drammen) argumenteres det for at det er nødvendig at et nytt inntektssystem utjevner skatteinntektene i langt større grad. Det påpekes at det må gjennomføres en grundig og omfattende reform av inntektssystemet, samtidig som det foretas en umiddelbar utjevning av inntekts- og formuesbeskatningen.

Nytt inntektssystem - forslag

- Legger seg tett opp mot den nevnte NOU'en, men avviker også på enkelte punkter.
- Tabellen under er anslag for Drammen kommune presentert i proposisjonen.
  - Punkt 1.) – 4.) gjelder endringer inntektssystemet og er nullsumspill nasjonalt
  - Punkt 5.) er anslag på Drammens andel av ekstra bevilgning på 1,6 milliarder kroner, som fordeles særskilt.

	1.) Kostn. nøkkel og tab.	2.) Reg. politiks tilskudd	3.) Skatt og inntektsutj.	4.) Topp- finansieringor.	Sum før vekst og tapsk.	5.) Vekst og tapsk.	Sum etter vekst og tapsk.	6.) Anslag effekt først år
Per innb.	266	62	336	-124	539	331	871	1236
I mill. kr.	27,6	6,4	34,9	-12,9	55,9	34,4	90,3	128,1

- Drammen vil fortsatt ha skatteinntekter under landsgjennomsnittet og beregnet utgiftsbehov

1) Ny kostnadsnøkkel

- Anslagsvis øker frie inntekter med 266 kr per innbygger, tilsvarende **27,6 millioner kroner**
- Flere sosioøkonomiske indikatorer, der Drammen gjennomsnittlig har større utfordringer enn landet, er i Drammens favør.
  - Eks «innbygger med høy utdanning» hvor man nå også inkluderer et nytt kriterium «andelen personer med lav utdanning».

2) Regionalpolitiske tilskudd

- Anslagsvis øker fire inntekter med 62 kr per innbygger, tilsvarende **6,4 millioner kroner**
- Det foreslås å redusere regionalpolitiske tilskudd og øke innbyggertilskuddet tilsvarende, men med et likt beløp per innbygger (89 kr). Dette gir mer til Drammen kommune grunnet den flate tildelingen.
- Dette gjelder selv om satsen på storbytilskuddet reduseres noe, 426 til 398 kroner per innbygger.

3) Skatt og inntekstutjevning

- Anslagsvis øker fire inntekter med 336 kr per innbygger, tilsvarende **34,9 millioner kroner**
- Det nye systemet legger opp til tre justeringer, hvor det er nærliggende å tro at alle tre er positiv for Drammen kommune.
  1. Eierinntekt (utbytte mv.) blir korrigert ut av skattegrunnlaget til kommunene
  2. Kommunenes andel av formueskatt halveres og erstattes med økt andel inntektsskatt.
  3. Omhandler inntekstutjevning (60% - 64%)

4) Toppfinansieringsordningen

- Anslagsvis reduserer inntekter med -124 kr per innbygger, tilsvarende **12,9 millioner kroner**
- Regjeringen foreslår en ny og noe mer komplisert modell for toppfinansieringsordningen for ressurskrevende tjenester, en hybrid av dagens modell og modellen fra 2004-2007.
- Den nye modellen legger opp til økt fordelingseffekt for kommuner som har høye utgifter per innbygger til ressurskrevende tjenester. Drammen kommune har relativt sett noe lavere utgifter per innbygger for den gruppen, og derfor slår den nye omfordelingen negativt ut for Drammen kommune.

5) Vekst og tapskompensasjon

- Anslagsvis øker frie inntekter med 331 kr per innbygger, tilsvarende **34,4 millioner kroner**
- Av veksten på 1,6 milliarder kroner er det foreslått at 1,5 milliarder kroner blir fordelt etter en særskilt fordeling som gir kommuner med lave samlede skatteinntekter etter utjevning i 2023 får en større del av veksten.
- Alle kommuner får minimum 30 kroner per innbygger. For kommuner med skatteinntekter lik 130 prosent av landsgjennomsnittet eller mindre, blir beløpet per innbygger høyere desto lavere skatteinntekter i 2023. For den kommunen med lavest skattenivå tilsvare dette 345 kroner per innbygger.
- I tillegg foreslås det en tapskompensasjon på 108 millioner kroner, designet for å kompensere kommuner som taper på alle endringene og har skatteinntekter under 105 prosent av landsgjennomsnittet.

6) Anslag effekt første år

- Av økningen på 5 milliarder kroner omtalt tidligere er det anslått at Drammen kommune vil få tilført 128,1 millioner kroner, 1 236 kr per innbygger.
- Dette inkluderer forventede **økte pensjons- og demografikostnader**, samt forventning om økt bemanning hos barnehager.
- «Friske midler» som følge av økte fri inntekter og endret inntektssystem anslår departementet å utgjøre **90,3 millioner kroner**.

Det nye inntektssystemet er et løft i riktig retning sett med Drammen kommunes øyne, men friskmelder langt ifra Drammen kommunes økonomiske situasjon.

Mentimeter

- Mentimeter er et nettbasert program som bidrar til interaksjon og dialog
- Innspillene i Mentimeter lagres på bruker til Utvikling og Digitalisering - på en server utenfor Drammen kommune
- Ved bruk av Mentimeter er det viktig at det ikke legges inn sensitive opplysninger.

Gå til [menti.com](https://www.menti.com) | og bruk koden **5696 0893**

En eller to fra hver gruppe logger seg på Menti

Gå til

www.menti.com

Skriv inn koden

5696 0893

Or use QR code

Grupperefleksjon

Hvilke spørsmål og kommentarer har vi til det som er presentert så langt i dag?

Pause

Etter pausen: Besvarelse spørsmål fra
Menti

Besvarelse spørsmål fra Menti

Lunsj

Etter pausen: Rammesak 2025

Rammesak 2025

Demografi

Alders- gruppe	2024		2025		2026		2027		2028
	01.01	01.07	01.01	01.07	01.01	01.07	01.01	01.07	01.01
0-1 år	1904	1920	1936	1933	1929	1934	1939	1948	1956
2-5 år	4 217	4 165	4 112	4 098	4 083	4 108	4 132	4 102	4 072
6-15 år	12 024	11 934	11 843	11 752	11 661	11 582	11 503	11 457	11 410
16-22 år	8 785	8 810	8 834	8 879	8 923	8 895	8 867	8 872	8 877
23-66 år	60 474	60 601	60 728	60 810	60 891	61 012	61 132	61 246	61 360
67-79 år	12 238	12 242	12 245	12 228	12 210	12 166	12 122	12 139	12 155
80-89 år	4 051	4 213	4 375	4 560	4 745	4 954	5 162	5 317	5 472
90 år +	794	798	801	804	807	818	829	851	873
Sum	104 487	104 681	104 874	105 062	105 249	105 468	105 686	105 931	106 175

- Baserer seg på prognoser fra SSB, samt tatt høyde for 100 ekstra innbyggere grunnet innvandring og familiegjenforening
- 0-5 år prognostiseres det med en nedgang på 93 barn i 2028 sammenlignet med starten av 2024
- Aldersgruppen 6-15 år, er estimert å være 614 personer færre i 2028 kontra januar 2024
- Frem mot 2028 øker aldersgruppen over 80 år med 1 500 personer
- I gjennomsnitt er det ca 650 personer flere per år i perioden sammenlignet med gjeldene HØP

Sentrale inntekter

- Merinntekter som følge av nytt inntektssystem og økte frie inntekter – anslagsvis 90 millioner kroner i « friske midler» i 2025
  - Anslagene presentert tidligere er basert på eldre kriteriedata, så endelig virkning vil avvike noe fra dette
- Økt utbytte - spesielt i 2025 - men vil gjelde hele perioden. I hovedsak kommer merinntektene fra Å Energi AS og Vardar AS:
  - Merinntekt 103 millioner kroner i 2025 – deretter merinntekt 26 millioner kroner/år
- Noe høyere inntekter fra integreringstilskudd og tilskudd enslige mindreårige flyktninger sammenlignet med gjeldene HØP. Årsaken er at det har vært bosatt flere enn forutsatt, samt flere familiegjenforeninger:
  - Merinntekt 35 millioner kroner i 2025 – 31 millioner kroner i 2026 – 22 millioner kroner i 2027

Sentrale utgifter og finans

- Økte demografikostnader på rundt 25-30 millioner kroner sammenlignet med gjeldende HØP.
- Programområdene har fortsatt for høy fart og det er anslått et merforbruk på 70-80 millioner kroner i 1. tertialrapport 2024.
- Pensjonskostnader og midler til bemanning i barnehager på anslagsvis 9 millioner kroner
- Avsetning oppfølging ekstra bosetting av flyktninger i 2024 (125-58 personer) om lag 16 millioner kroner i 2025, ref. økt inntekt fra integreringstilskudd
- Rentebane ser ut til å ligge på 4,5 % som budsjettert, med mindre avvik. Ca 12 millioner kroner mer i rentekostnader

Sammendrag

- Vekst i frie inntekter dekker ekstra utgifter knyttet til demografi, samt anslått merforbruk i programområdene.
- Til tross for økte inntekter vil ikke nødvendigvis det økonomiske handlingsrommet bli bedre
- Høyere utbytte kan være med på å øke handlingsrommet, men dette er usikre inntekter som kan svinge mye fra år til år.
- Drammen kommune trenger fortsatt å gjennomføre omstilling for å sikre en bærekraftig økonomi
  - Spesielt høyt utbytte fra Å Energi AS i 2025 kan gi et ekstra handlingsrom dette året.
  - Handlingsrommet i 2025 avhenger også av i hvilken grad programområdene klarer å redusere merforbruket i 2024

Investeringsbudsjett 2025-2028

Investeringsramme på 900 millioner per. år iht. vedtak fra kommunestyret høsten 2020

- 300 millioner til større enkeltprosjekter
- 400 millioner til rammebevilgninger for oppgradering og fornyelse av kommunens aktiva
- 200 millioner til vann og avløp

- Faktiske investeringsrammer vedtatt budsjett 2022, 2023 og 2024

Beløp i millioner kroner	2022	2023	2024
Større enkeltprosjekter	528	633	607
Rammebevilgninger	449	435	466
Vann og avløp	200	200	220

Rammebevilgninger

Bevilgninger knyttet til rammebevilgninger (400 millioner) og vann og avløp (200 millioner) har vært uendret siden 2020. På grunn av årlig prisvekst har dette medført at den reelle verdien er svekket med om lag 100 millioner.

- Kommunedirektøren foreslår at rammebevilgningen på 400 millioner holdes på dagens nivå i perioden, og dermed ikke indeksreguleres.
- Det har bygget seg opp et vedlikeholdsetterslep innen vann og avløp, og beregninger tilsier at rammen burde mer enn dobles. Dette vurderes inn mot HØP 2025-2028, og er ikke innarbeidet i oppdatert budsjett.
  - Vann og avløpsbudsjettet er gebyrfinansiert og finansieres av økt gebyr. Gebyrene innbetales etterskuddsvis, slik at kommunen benytter lån til å finansiere likviditetsgapet. Dette medfører finanskostnader for driftsregnskapet.

Konsekvenser for driftsbudsjettet

I lys av den krevende økonomiske situasjonen kommunen står ovenfor så vil en reduksjon i investeringer gi besparelser på driftsregnskapet.

- Fra sak 23/47260-26 om økonomisk bærekraft er det beskrevet i tiltak 35:
  - «For hver 100 millioner kroner i investeringsbudsjettet vil driftsregnskapet bli belastet med 7-8 millioner kroner årlig (avhengig av rentenivå og avskrivningstid), men det å ikke investere i de rette prosjektene kan også gi økte kostnader. Frem mot Handlings- og økonomiplanen 2025-2028 vil kommunedirektøren vurdere om det er mulig å skyve på investeringer og/eller nedskalere noen av de vedtatte investeringene for å få et lite pusterom.

Oppdaterte kostnadsanslag store investeringsprosjekter

Etter at HØP 2024-2027 ble vedtatt i desember har nye prognoser gjort det nødvendig å oppdatere enkelte prosjekter, både i beløp og periodisering.

Opprinnelig anslag (beløp i mill. kr.)	2025	2026	2027	2028	Sum
Veiavangen skole	245	111	52		408
Bybru	320	100			420
Utbedring av støttemurer langs Drammenselva	8				8
Nytt avløpsrenseanlegg med inntaksledninger	11	60	119	330	489
Transportsystem til regionalt renseanlegg	20	35	115	315	485
Helleristningen omsorgsboliger (HDO)	84	95	16	0	
Sum opprinnelig anslag	688	401	302	645	2 005

Oppdatert anslag (beløp i mill. kr.)	2025	2026	2027	2028	Sum
Veiavangen skole	57	190	161		408
Bybru	333	118			451
Utbedring av støttemurer langs Drammenselva	38				38
Nytt avløpsrenseanlegg med inntaksledninger	16	30	119	330	495
Transportsystem til regionalt renseanlegg	25	35	115	315	490
Helleristningen omsorgsboliger (HDO)	0	0	0	0	0
Sum oppdatert anslag	469	373	395	645	1882

Endring mot HØP 2024-2027	-219	-28	93	0	-123
----------------------------------	-------------	------------	-----------	----------	-------------

Oppdaterte kostnadsanslag store investeringsprosjekter forts.

Veivangen skole: Grunnet forsinkelse i prosjektet er budsjettet oppdatert med ny periodisering. Opprinnelig plan for ferdigstilling opprettholdes med ny periodisering.

Bybru: Prosjektet er nå i en svært hektisk periode der det foregår mange parallelle aktiviteter for å få ferdig brua i tråd med planen – åpning av ny bru høsten 2025 og ferdigstilling av alle anleggsarbeider første halvår 2026. Vedtatte styringsramme (P50 - estimat) er på 1 622 millioner kroner. Dette estimatet har 50 prosent sannsynlighet for at overskridelser unngås. Den nye styringsrammen er oppjustert til 1 769 million kroner som er en økning av gjeldende ramme på ca. 9 prosent.

Utbedring av støttemurer langs Drammenselva: De over 100 år gamle murene langs Drammenselva trenger å oppgraderes. En nylig foretatt forundersøkelse avdekket at tilstanden for muren nedstrøms Ypsilon er verre enn forventet. Grundige forundersøkelser viser at muren er så ustabil at den står i akutt fare for å rase ut. Dette arbeidet er nå kalkulert til å koste ca. 48 million kroner. Det er satt opp sperringer langs turveien for å unngå at noen beveger seg for langt ut på murkanten.

Nytt avløpsreanlegg med inntaksledninger og Transportsystem til regionalt reanlegg: Prosjektene er i en tidlig fase (forprosjektfase) som gjør det vanskelig å stipulere budsjettbehov for byggefasen allerede nå.

Utbygging av Helleristningen omsorgsboliger: I forbindelse med arbeidet den helhetlige strategien for bygg med helse- og omsorgsformål og utbyggingsplan for sykehjem og boliger er det foreslått en justering for periodiseringen av prosjekt ombygging av Helleristningen omsorgsboliger. Prosjektet hadde i vedtatt HØP 24-27 budsjettmidler i perioden 2024-2027. Budsjettet for årene 2025-2027 og 2028 er nå foreslått flyttet til 2029-2032. Budsjettet for 2024 foreslås beholdt da dette gjelder reguleringsarbeid som allerede er igangsatt. Behovet for plasser vil likevel være ivaretatt.

Finansiering

Investeringer finansieres i hovedsak ved bruk av lån, egenfinansiering og annen finansiering. Kommunestyret har vedtatt at 15 prosent av ikke-rentable investeringer skal egenfinansieres.

Beløp i mill. kr.	2025	2026	2027	2028
Investeringer i varige driftsmidler	1177,9	1531,7	1448,1	1434,4
Andre investeringer	31,5	32,0	30,0	30,0
Sum investeringsutgifter	1209,4	1563,7	1478,1	1464,4
<hr/>				
Bruk av lån	-859,9	-1077,6	-1147,7	-1175,8
Momskompensasjon	-180,1	-203,9	-154,6	-107,2
Tilskudd fra andre	-47,6	-135,1	-9,7	-13,7
Sum investeringsinntekter	-1 087,6	-1 416,5	-1 312,0	-1 296,7
<hr/>				
Overføring fra drift	-122,9	-148,2	-167,2	-167,7
Avsetninger til ubundet investeringsfond				
	1,1	1,1	1,1	0,0
Sum overføringer fra drift og avsetninger	-121,8	-147,1	-166,1	-167,7

- Gjennomsnittlig lånefinansiering i perioden er 75 %.
- I vedtatt HØP 24-27 var finansiering ved bruk av lån totalt 2 894,2 millioner (periode 2025-2027), I oppdatert tabell over er bruk av lån for samme periode 3 085,2

Oppdatert salgsliste Drammen eiendom KF

I vedtatt HØP 2023-2026 ble det lagt til grunn kapitalfrigjøring gjennom salg av eiendom mv. for totalt 375 millioner kroner i planperioden.

Beløp i mill. kr.	2024	2025	2026	Utsatt/ikke tidsfestet
Rådhuskvartal i Mjøndalen	21	21		14
Arboalleen 21	10			
Konnerud barnehage				10
Ebbestad skole				9
Parkeringsplass ved sykehus/Waagardsløkka		64		
Bokerøya (næringsområde)				35
Rådyrtråkket barnehage	10			
Nedre storgate 24		25		
Kongsberg-eiendommer	7			
Boliger (Vestfoldbane -prosjektet)	20,3	9	30	
Diverse mindre eiendommer	5	5	5	
Sum salgsinntekter	73,3	124,0	35,0	68,0

Den oppdaterte tabellen over viser en total budsjettetert salgssum på 232,3 millioner for årene 2024-2026. Det ble solgt eiendommer i 2023 for 96,7 millioner. Totalt utgjør dette 329 millioner. Sluttsummen på 375 millioner totalt for 2023-2026 skal imidlertid opprettholdes.

Grupperefleksjon

Snakk sammen på bordene:

- Hva ble dere mest opptatt av?
- Var noe uklart?

Utfordringer og utvikling i kommunens tjenester

De store utfordringene

- En god barndom varer livet ut
- Aldrende befolkning og vår helsetilstand
- Utenforskap og levekår
- Klimaendringer, naturtap og miljø
- Økte forventninger og krav, men samtidig ressursknapphet
- Omstillingsbehov både i kommunale tjenester og i befolkningen

Økonomisk bærekraft

- Økonomisk bærekraft handler om å sikre økonomisk trygghet for mennesker og samfunn
- Vi må bruke ressurser på en slik måte at dagens økonomiske utvikling ikke går på bekostning av fremtidig økonomisk utvikling
- Hvordan vi bruker tilgjengelige ressurser er helt sentralt for langsiktig økonomisk bærekraft

Bærekraft i tre dimensjoner

- Det holder ikke med bare økonomisk bærekraft, og vi må balansere disse tre dimensjonene:
  - Sosial bærekraft: Innbyggerne mestrer livet sitt og deltar i samfunnet, så langt hver og en har evne og mulighet
  - Økonomisk bærekraft: Vi må være en av landets mest effektive kommuner og ta grep som står seg over tid, og kommunens ressurser må brukes på det aller nødvendigste og det som gir størst effekt
  - Miljømessig bærekraft: Sikre arealforvaltning, næringsutvikling, natur og miljø for framtidige generasjoner

En god barndom varer livet ut

- utfordringer
  - Trygg omsorgssituasjon
  - Unngå uønsket flytting og dårlige boforhold
  - Utestenging/utenforskap
  - Lavinntektsfamilier
    - Lav deltakelse av flere grunner enn økonomi (føle seg velkommen, forstå "kodene" i et nytt fellesskap)
  - Fysisk og psykisk helse
  - Ungdomskriminalitet og rus

En god barndom varer livet ut

- Slik kan vi møte utfordringene
  - God kvalitet i barnehager og skoler er det aller viktigste
  - Lavterskel fritidsaktivitet idrett og kultur
  - Redusere behovene for individuelle tiltak gjennom tilpasning i de ordinære tilbudene
  - Tverrfaglig samhandling for utsatte barn og unge
  - Veilede og støtte til skoler med vedvarende høye mobbetall
  - Gode overganger fra helsestasjon til barnehage til SFO/skole
  - Fortsatt innsats for å fullføre videregående
  - Kriminalitetsforebygging/inkludering
  - Samarbeid med frivillige og ideelle organisasjoner om nye løsninger
  - Arbeide på tvers av fag. Tjenester må samhandle og samarbeide i større grad – barn og elever må få hjelp der de oppholder seg

Aldrende befolkning og vår helsetilstand

- utfordringer
  - Flere eldre og færre i yrkesaktiv alder
  - Vi holder oss friskere lenger, men flere vil likevel potensielt ha behov for oppfølging fra kommunen
  - Stadig flere lever med demens
  - Flere barn og unge med langvarig omfattende hjelpebehov
  - Flere med behov for sammensatte og koordinerte tjenester
  - Flere med psykiske helseplager og lidelser i Drammen kommune enn landet for øvrig
  - Befolknings sammensetningen – ulike levevaner og livsstilssykdommer

2021

4,0 innbyggere

i alderen 18-67 år pr. innbygger over 67 år.

2040

2,8 innbyggere

i alderen 18-67 år pr. innbygger over 67 år.

Aldrende befolkning og vår helsetilstand

- Slik kan vi møte utfordringene
  - De friske 80-åringene og generell helsekompetanse i befolkningen
  - Et menneskevennlig samfunn som tilrettelegger godt
  - Tidlig innsats – satse på forebygging og tiltak som virker
  - Varierte boformer og nye tjenestemodeller
  - Sikre at det er lett å bidra som pårørende og nettverk
  - Samarbeid med frivillige og ideelle organisasjoner om nye løsninger
  - Aktivitet innen idrett og kultur tilpasset innbyggernes behov i samarbeid med innbyggerne
  - Utvikling av lavterskel aktiviteter i lokalmiljøer - tenke på tvers av generasjoner, målgrupper og fag
  - Godt samarbeid mellom tjenestenivåene til de mest skrøpelige eldre

Utenforskap og levekår

- **Utfordringer**

- Flere opplever utenforskap med manglende sosial inkludering og deltakelse
- Mange står utenfor utdanning, arbeid, arbeidsrettet tiltak, idrett og fritidstilbud
- Nesten 1 av 5 barn i Drammen tilhører en husholdning med vedvarende lavinntekt
- Av de ti største kommunene i landet er Drammen blant de med lavest utdanningsnivå hos innbyggerne
- Drammen ligger under nasjonalt nivå på fullføring av videregående opplæring
- Ca. 30 prosent av kommunens innbyggere har innvandrerbakgrunn (1. eller 2. gen.)
- Ungdomskriminaliteten øker
- Sosialhjelpsutbetalinger øker: ungdommer, flyktninger fra Ukraina

Utenforskap og levekår

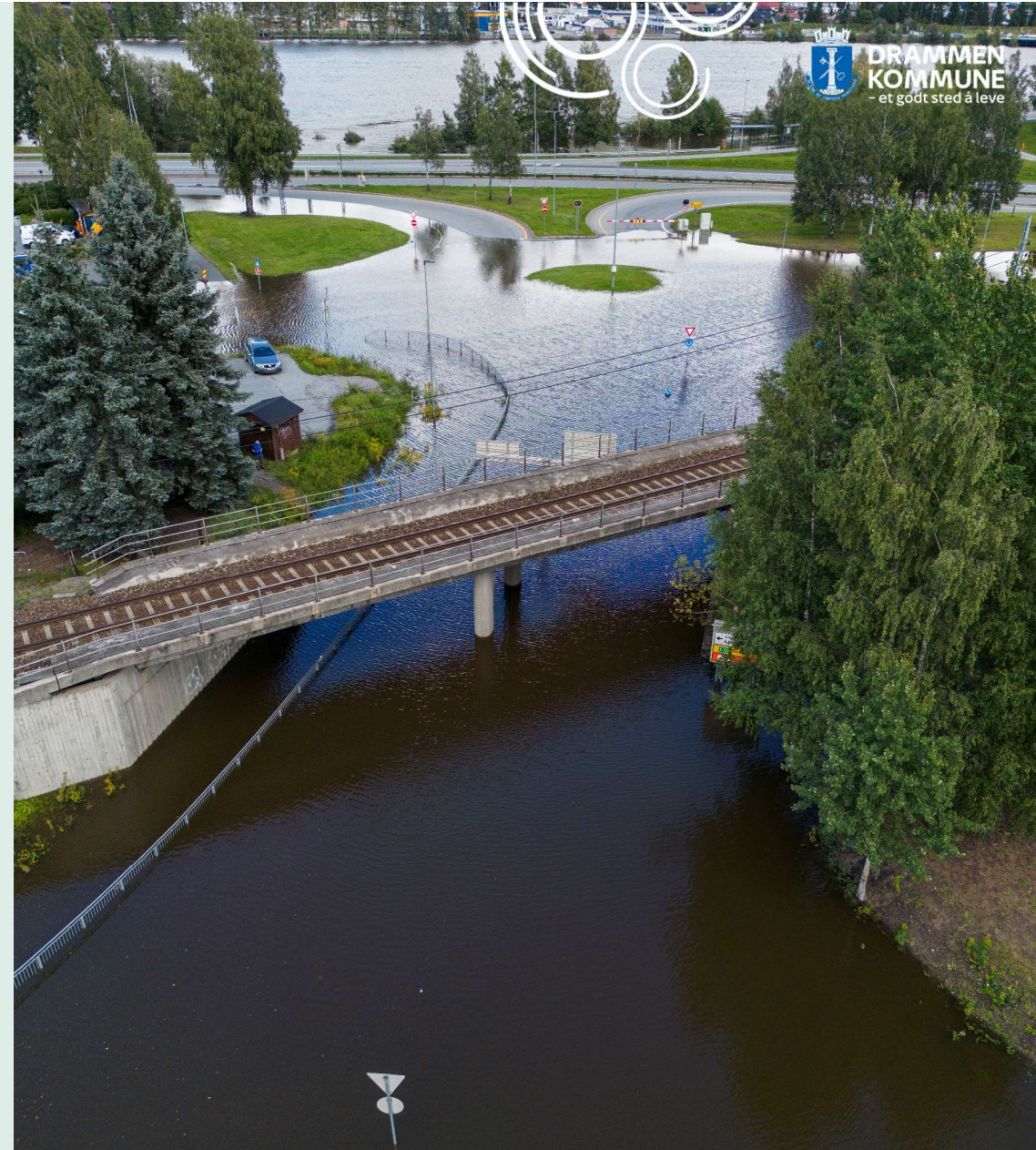

- Slik kan vi møte utfordringene
  - Prioritere tiltak som er sosialt utjevnende og i større grad gagnar barn og ungdom fra familier som strever, altså *de som trenger kommunen mest*
  - Øke fullføringen av videregående opplæring gjennom økt samarbeid med fylkeskommunen for å sikre gode overganger og tilby alternative læringsløp
  - Tjenestene begynner der innbygger er i en likeverdig relasjon og samarbeider om løsninger
  - Ha familieperspektiv når barn og ungdom strever. Bistå med konkrete, praktiske ting
  - Lage tilbud der deltakelse er lett, intuitivt og naturlig
  - Flere i arbeid, språkkrav i kommunen, ordninger for oppfølging for de med hull i CV
  - Se innbyggernes ressurser og potensiale
  - Satse på folkehelse, levekår, oppvekst, utdanning, sysselsetting og livsmestring
  - Deltakelse i kultur, idrett og fritidsaktiviteter, målrettet samspill med frivilligheten

Klimaendringer, naturtap og miljø

- Klimaendringer fører til økning i ...
  - ... ekstremvær
  - ... jord, flom og sørpeskred
  - ... stormflo
- Naturtap som følge av nedbygging av arealer gir ...
  - ... utfordring for biologisk mangfold
  - ... utslipp av karbon fra naturlig karbonlagring
  - ... arealbehov for energiomstilling
- Miljø
  - Vannkvalitet i vassdrag og fjord
  - luftkvalitet, spesielt nær trafikkert vei

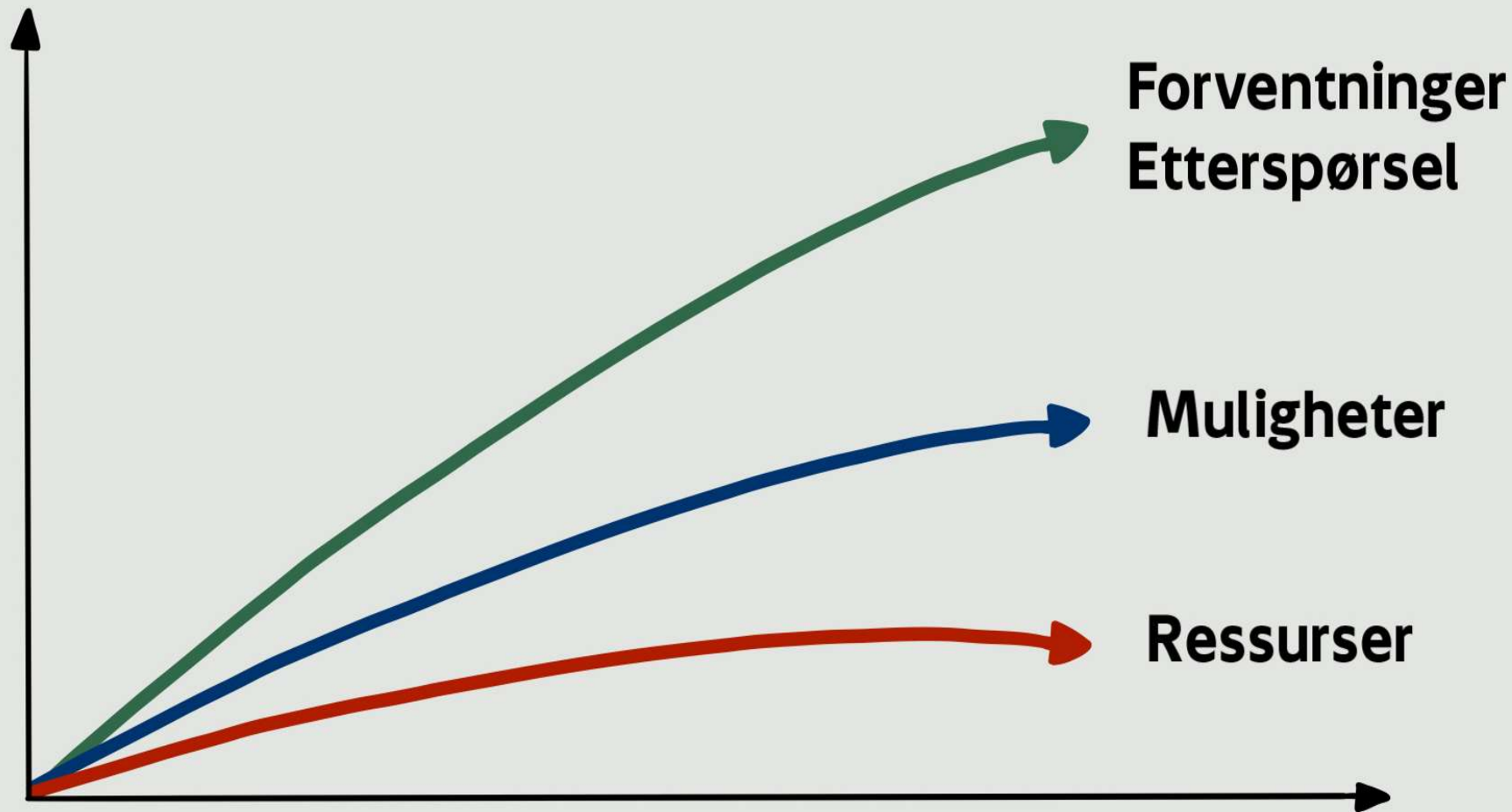

Klimaendringer, naturtap og miljø

- Slik kan vi møte utfordringene
  - Redusere menneskeskapte klimagassutslipp
  - Plan for næringsarealer til energiutvikling
  - God beredskap for å forebygge følger av flom, ras og andre klimarelaterte hendelser
  - Samordne arbeidet med klimatilpassing i kommunen og se utfordringene i sammenheng med folkehelse og økonomisk bærekraft
  - Sirkulær økonomi gjennom ombruk og gjenbruk, særlig innenfor bygge- og anleggsbransjen
  - Ta vare på kommuneskogen – frivillig vern og hensynsfull og bærekraftig drift for å hindre naturtap

Økte forventninger og krav, men samtidig ressursknapphet

Økte forventinger og krav, men samtidig ressursknapphet

- Offentlige budsjetter har økt jevnt siden 1950-tallet
- Velferdsordningene har blitt bygget betydelig ut
- Lovverk brukt som virkemiddel: innbyggerne har stadig flere rettigheter knyttet til offentlige tjenester
- Privatøkonomien styrket, folk flest har bedre råd enn før (unntak: siste årets dyrtid)
- Individets opplevelser av rettigheter og plikter i samfunnet
- Forventningen til det offentlige endrer seg i takt med dette: Hva har jeg rett til, mer enn hva har jeg behov for, og hva kan jeg bidra med selv?

Økte forventninger og krav, men samtidig ressursknapphet

- **Utfordringer**
  - Økt rettighetsfesting av helse og velferdstjenester
  - Nasjonale reformer flytter flere spesialistoppgaver ut i kommunen uten tilsvarende tilførsel av ressurser
  - Innbyggerne forventer sømløse tjenester, høy kvalitet, medvirkning og individuell tilpasning, men forventningene overstiger i mange tilfeller kommunens kapasitet og økonomiske evne
  - Media, politikere og interesseorganisasjoner påvirker innbyggernes forventninger til tjenestene
  - Færre innbyggere i arbeidsdyktig alder reduserer kommunens skatteinntekter og rammetilskudd
  - Når tilgangen på ressurser og kompetanse er knappere, blir det behov for tøffere prioriteringer
  - Tilgangen på arbeidskraft svekkes
    - Ikke mulig å rekruttere seg ut av mangelen på kvalifisert personell
    - Konkurransen om ledige hender og kvalifisert arbeidskraft i markedet gjør det utfordrende å rekruttere og beholde

Økte forventinger og krav, men samtidig ressursknapphet

- Slik kan vi møte utfordringene
  - Vår økonomiske situasjon krever «godt nok» - vi må prioritere
  - Satse på nærmiljø basert på fellesskap, tilhørighet og deltakelse (før tjenestene er nødvendig)
  - Dialog med innbyggerne om deres egne og det offentliges ressurser
    - Fra rettighetsfokus til behovsfokus
    - Fra hjelpefella til egenmestring
    - Fra symptomfokus til ressursfokus
    - Fra hva feiler deg til hva er viktig for deg?
  - Samarbeide på nye måter, eksempelvis frivilligheten, næringslivet og helseforetakene
  - Organisering av arbeidet og nye tjenestemodeller vil bety mye for å beholde flinke medarbeidere, rekruttere nye og bruke ressursene der de trengs aller mest

Omstillingsbehov i tjenestene - og i befolkningen

- utfordringer
  - Utgifter til å opprettholde dagens standard og dekningsgrad i tjenestetilbudet vil øke kraftig
  - Har vi en felles forståelse for behovet for omstilling - ansatte, folkevalgte, innbyggere?
  - Mangel på fleksibilitet i bruken av ressurser og kompetanse
  - Behov for rask endringstakt for å følge med i utviklingen i samfunnet
  - Behov for bedre samordning for å håndtere kompleksiteten i utfordringene

Omstillingsbehov i tjenestene – og i befolkningen

- Slik kan vi møte utfordringene:
  - Nye tiltak må finansieres gjennom omprioritering, vi må slutte med noe og være sikre på at tiltak virker
  - Kompetanse og kapasitet til innovasjon
  - Vilje til, forståelse for og kompetanse på endring hos alle
  - Igangsette nye tiltak og praksis på bakgrunn av forskning og *vurdere hva som er godt nok*
  - Ambisjoner om høy kvalitet må balanseres mot tilgjengelige ressurser
  - Teknologi må alltid vurderes som en del av kommunens verktøykasse, men stiller krav til ny kompetanse, andre arbeidsprosesser og organisering

Nye tjenestemodeller og arbeidsmåter er nødvendig - historiske gjøremåter vil ikke kunne løse fremtidens utfordringer

Spørsmål vi skal slutte å stille:

- Hva har innbyggeren rett på?
- Hvem skal vi henvise innbyggeren til?
- Hvem skal betale?

Spørsmål vi skal stille istedenfor:

- Hva har innbyggeren behov for?
- Hvem skal vi samarbeide med for å nå målet?
- Hvordan bruker vi de ressursene vi har, best mulig?

Kommunens roller i møte med innbyggeren er i utvikling

Kommune 1.0: Myndighetsutøveren

Tro på:

- Planlegging og styring
- Rettsstatsprinsipper
- Faget og kommunen vet best

Kommune 2.0: Tjenesteleverandøren

Tro på:

- Markedsmekanismer
- Serviceprinsipper
- Kunden/brukeren vet best

Kommune 3.0: Samskaperen

Tro på:

- Nettverksjobbing
- Innovasjon og smidighet
- Ingen vet best – vi utforsker sammen!

Skape velferd sammen med folk

- Innbyggerne er drivkraften i samfunnsutviklingen.
- Kanskje kommunen må endre holdning og se ressursene, ikke bare hjelpebehovet hos folk
- Dialog med innbyggerne om forventningene vi har til hverandre - relasjonell velferd
- Vi må skape en praksis der nettverket kan delta, og det er lett å bidra
- Kanskje kommunen ikke skal lage alle tilbudene, men støtte innbyggerne i å etablere dem selv
- Dette krever at innbyggerne forstår at kommunen ikke alltid er "løsningen", at de selv må yte noe

**= Ikke lenger "levere" tjenester,
men *skape velferd* sammen med folk**

Pause

Etter pausen: Kafé-dialog

Kafé-dialog om utfordringer og utvikling i kommune

Kafé-dialog

Tema:

- En god barndom varer hele livet
- Aldrende befolkning og vår helsetilstand
- Utenforskap og levekår
- Klimaendringer, naturtap og miljø
- Økte forventninger og krav, men samtidig ressursknapphet
- Omstillingsbehov både i kommunale tjenester og i befolkningen

Hensikt:

- Økt kunnskap om utfordringene
- Økt forståelse for helhetsbilde

**Hva tar jeg med meg fra
dagen i dag?**

**Oppsummering og refleksjon –
og takk for dagen!**

**DRAMMEN
KOMMUNE**
- et godt sted å leve